

Podde Roald helt til venstre i bakerste rekke, mens Carl Jacob Stousland sitter som nummer tre fra venstre foran. Bildet er samstyngvis tatt i Little Norway. Foto: Ukjent

Allierte fly over Oslo rådhus rett etter krigsutbruddet i mai 1945. Foto: NTB scanpix

Et 70-års minne:

To Spitfires på høykant mellom rådhusstårnene

«Podde» Roald og Carl Jacob Stousland, «Stousi» blant venner, kunne ikke dy seg: Etter å ha lagt Oslofjorden bak seg 22. mai 1945, la de begge sine Spitfire-fly i en 90 graders krengning og susste mellom rådhusstårnene i Oslo.

TEKST: MARTIN NILSEN

DE VAR PÅ VEI MOT sin nye hjemmehase

Gardermoen sammen med 34 andre Spitfire-flygere – alle med splitter nye MkIXe som de hadde hentet i Storbritannia. Spitfirene fra den norske 33-skvadronen var på vei hjem etter å ha lagt krigen på kontinentet bak seg. De var nok sterkt influert av seiersrusen, men den hadde en bisnakk – kun to av ti vendte hjem etter at de norske pilotene under krigen hadde store tapstall både i kamp og i treningsulykker.

Odd Knut Roald, populært kalt «Podde» fra Ålesund og Carl Jacob Stousland «Stousi» fra Hamar hadde kanskje ekstra grunn til å «être» med en flyoppvisning, de hadde begge sine nære-på-ulykker hvor de med stort hell hadde sluppet unna.

– Far sa flere ganger opp gjennom årene at han statistisk sett skulle ha vært død, forteller Ola Roald, sønnen som både fikk historien om

rådhusstørnene minnig levert av sin far, og som har lært og forstått mye om ham i hans etterlatte loggbøker og ikke minst dagbøker.

Carl Stousland, oppkalt etter faren, har derimot lest på nett at hans far var en av stuntpilotene i fredsdagene 1945. Hans far sa selv ikke noe om dette – eller andre bravader for den saks skyld. Avstanden mellom rådhusstørnene i Oslo er i følge tegninger i Oslo byarkiv, 31 meter. Vin- og spennet på Spitfire av denne modellvarianten, er 11,2 meter.

Offentlig hjemmelighet

En gytellig søndagsmorgen 16. august 1998, stjal en person en Piper Pawnee fra Høksund flyplass, låv under radaren inn Oslofjorden og mellom rådhusstørnene mens en medsammen-svoren flimret det hele. Det var et veddemål om 10 000 kroner, og gjerningsmannen uttalte etter sturten til Dagbladet at dette var gjort for, i fredsdagene 1945. Dermed kunne det umulig være så fælt, mente han. Pøhlet så annerledes på det.

Jagerflygerne som kom hjem med tunge minner fra krigen hadde i det minste ventet et håndtrykk og et takk for innsatsen, sier Carl Stousland om sin far Carl Jacob. Foto: Ujgent

Carl Stousland jr., her ca fire år gammel, etter at faren har vunnet et verdensligheitsbane-race på Randstjorden i 1953. Derfor var premien bare noen strå med siv. Foto: Privat

På god fot med Kronprinsen

– *Blir det rabalder etter ridderspiselsoda?*

– Far fortalte at en overordnet i Oslo-politiet hadde ringt til Gardemoen og brukt mye kjef, men det ble med det, sier Ola Roald.

Selv om det gikk en del vindusletter i ridderset, tror han de hjemvendte pilotene slapp unna med dette blant annet på grunn av et meget godt og nært forhold til daværende kronprins Olav som hadde hyggelige sosiale møter med pilotene både i Storbritannia og på Kontinentet.

– I Oslo traff far på en ung kvinne han hadde sett mye på i Ålesund noen år tidligere. Han forsøkte å mynde seg, og var en dag ute og gikk langs Karl Johan med damen. Da de passerte Stortinget, svingte en bil inn til fortauskanten, en mann hoppet ut og sa i forbifarten: – Hei, Odd.

Ettersom dette var kronprins Olav, lot damen som senere ble min mor, seg imponere av den pågående piloten.

Unge familier som de hjemvendte pilotene etter hvert stiftet, slo seg ned i Luftfartsveien på Hovseter i Oslo. Både Carl i Stousland og Ola Roald har vist om hverandre gjennom fedrenes som stadig holdt kontakt og besøkte hverandre. Først i voksen alder fikk de kontakt med hverandre og følger at de viderefører fedrenes gode vennskap.

Carl Jacob Stousland rundt i en Frieseler Storch pipa på melkefabrikken på Hamar der hans far var direktør, og forfalte selv senere at det «var nære på».

Kongelig refs

«Podde» Roald var med til Storbritannia for å hente hjem de nye Vampire jettflyene da de ble faset inn.

– Da fløy han forbi blokka på Hovseter og vinket inn til mor, og på ny kom det telefon fra politiet som ville snakke med ansvarshavende på Gardemoen.

– Ja, det er meg, det, svarte Roald, og igjen ble saken henlagt.

Det sies imidlertid at Kong Haakon skal ha løftet peltetningen mot pilotene etter de hemningsløse flygingene i 1945.

Om fredsdagene hadde sin bismak med den fatiske uttrykksstatistikken, ble tiden etter krigen en ny kamp for mange av jagerpilotene.

– Det kommer tydelig frem i dagbøkene at hjemkomsten ble en forvillet kamp for nye jobber. Flere piloter følte seg stadig forbigått av dem som hadde sittet på gjeldet under krigen, eller bak et skrivebord uten å yte som mye, men som da visste å posisjonere seg for en tjeneste under freden, sier Stousland.

Møttes i Little Norway

Både Stousland og Roald hadde flyktet med min-båter fra Ålesund-traktene. Hver for seg opplevde de dramatiske med forlis og ødelagte båter før de omsider i nye forsøk kom seg vestover og til Little Norway.

Stousland hadde flysertifikat fra Videregø før krigen, han tok private flytimer og lot sin bemidde far betale for noe som appellerte mye sterkere til ham enn teori og skolegang.

Dialogen mellom far og sønn, samt Videregø, resulterte i en meget kontrollert videreføring av juniors flyundervisning.

Stousland var med på illegalt arbeid, eller rampestreker som han selv kalte det, men fikk etterhvert tips av en fetter med nazisympatier som var storsinnet nok til å advare ham i tide så han kom seg unna.

Roald svor hevn da tyske fly angrep hjembyen Ålesund. Da båten han og mange andre skulle flykte med fikk motorstopp og måtte kondemneres, dro en pengesterk Ålesund-mann opp 10 000 kroner og kjøpte ny fluttbåt til ungdommene.

Roald og Stousland møttes på samme kull i Little Norway, og kom etter hvert på samme dag til 33-stradonen på North Weald.

Begge slet de med å få jobb etter krigen. Det var slett ingen selvtidige at verken Luftforsvaret eller en gjerende sivil luftfart i Norge hadde brukt for «gamle krigere», unge som de fortsatt var.

Møtte sterke fordommer

De reegne begge på å bli møtt med en holdning om at norske flygerne hadde vært i London «og kost seg» under hele krigen.

– Jeg husker far en gang kom hjem etter en

tilstelning hvor han og hans kolleger var blitt beskyldt for å være «mordere med hvite hansker» i sine jagerfly. Da satt han seg ned og gråt, sier Roald.

– Jeg tror de hadde en ganske høy terskel for hva de kunne tåle da de kom hjem, men denne terskelen ble lavere ellersom årene gikk, sier Stousland.

De opplevde at Norge skrev historien slik Norge ville ha den. Uttrykket «æres den som æres bør» var ikke mye verdig de dagene.

Stouslands far, som også var formann i Hedermarken Forsvarsforening, skrev følgende på vegne av sin sønn:

«Etter 4 års fangelse var han hjemme på besøk i 9 dager, og kom så etter 5 års fangelse hjem for godt – i all stillhet. Men NB, burde ikke en av våre overordnede myndigheter gift en slik gutt et varmt håndtrykk og noen varme ord som velkomsthilsen fra gamle Norge? Vi feiret våre fanger og vi feiret for hjemmefrontens mange organ.»

– De kom fra døden og fulgte de forfengte en jobb, de fulgte ikke at deres innsats og innsatsen til de mange som ikke kom hjem, ble verdsett, sier Stousland.

Begge fikk omsider, etter en hard kamp, arbeid i nystartede DNL og etter hvert SAS.

Stousland brukte mye tid på racerbane på speedwaysykkel og i sin selvbygde racerbil.

Roald ble lei av å fly og startet konfeksjonsfabrikk i Ålesund. Han var tidlig ute med å lage allværsjakker, og en dag ubørt han foran TV-skjermen:

– Se der går Olav i jakka mi.

Han hadde sendt en av sine tidlige produktjonsmodeller til Kong Olav. ✖

Loggbøkene og dagbøkene etter fedrene har gift Carl Stousland (t.v.) og Ola Roald ny og tankevekkende informasjon. Foto: Martin Nilssen

Carl Jacob Stousland (nr 10 fra venstre) og Podde Roald (nr 10 fra høyre) under en gjennomgang av toktet de har vært ute på sammen med Roalf Kolling, Johannes Marthinsen, Rudolf Høiland, Bernt Borge, Olav Gabrielsen og Arne Bøge. Foto: Privat

SCRAMBLE

En interessegruppe for etterkomere og andre, dannet for å samle og videreformidle kunnskap om flyvåpenets personell som tjenestegjorde under den andre verdenskrig, samt være et talerør for disse.

– Vi håper blant annet å få flere historier om hjemkomsten og hva som skjedde etter krigen. Vi vil gjerne høyse historiene som ikke er blitt fortalt, sier Carl Stousland.

Carl Jacob Stousland 18. 10. 18 - 25. 09. 01 Skutt ned over Nederland 29. desember 1944.

Kom tilbake til de alliertes linjer 19. mars 1945 etter en lang flukt i selskap med andre allierte soldater og med hjelp av motstandsbevegelsen i Nederland.

Hans skjebne var lenge ukjent for de norske kollegene. Endene ble var for lengst fordelt, skrene kom tilbake, men alt røyken var borte.

Foto: via Cao Guhnfeldt Odd Knut «Podde» Roald 08.08.20 - 06.08.77

Utsatt for dramatisk kollisjon i luften med julklekklaga 19. februar 1944. Gledet å lande flyet som hadde store skader, men ble så skadet i sammenstøtet med en jordreid at kollegene anså ham som «dødt» og dette hans eiendeler seg mellom, kom til bakken etter langt sykehusopphold og måtte krigangle til seg sine egne eiendeler.